

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ

вибіркова
за освітньо-професійною програмою «Техногенно-екологічна безпека»
підготовки бакалавра
у галузі знань 18 «Виробництво та технології»
за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

Рекомендовано кафедрою
охорони праці та техногенно-
екологічної безпеки
на 2022-2023 навчальний рік.
Протокол від 29 серпня 2022 року №2

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Культура безпеки».

2022 рік

Загальна інформація про дисципліну.

Навчальна дисципліна «Культура безпеки» розкриває такі змістові питання, як теоретичні основи безпеки життя і діяльності, джерела небезпек та породжені ними фактори, менеджмент безпеки та захист населення у надзвичайних ситуаціях, правові та організаційні питання охорони праці, основи безпеки праці, основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Культура безпеки» є:

- планетарні екосистеми та вплив людської діяльності на їх функціонування;

- небезпеки та їх сукупність, засоби і системи захисту від небезпек, проблеми перебування людини в оточуючому середовищі під час звичайних та надзвичайних ситуацій, моделі безпеки системи «людина - життєве середовище», алгоритми забезпечення безпеки і попередження небезпек шляхом вивчення загальних закономірностей їх виникнення, властивостей, наслідків впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек;

- теоретичні та практичні питання безпеки праці, особливості функціонування системи «людина-машина-середовище», аналіз факторів виробничого середовища та трудового процесу, якість організаційного і правового забезпечення трудової діяльності працюючих, заходи і засоби створення здорових і безпечних умов праці, запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням і отруєнням, аваріям (катастрофам) на виробництві.

Теоретичні положення дисципліни «Культура безпеки» виступають певним підґрунтям для ефективного засвоєння інших дисциплін безпекознавчої спрямованості. Дисципліна займає важливе місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця, оскільки дозволяє випускнику вирішувати конкретні професійні завдання, спираючись на набуті теоретичні знання, практичні уміння, комунікації, компетентності, притаманні йому не лише як професіоналу, а й гармонійно розвинутій особистості, що відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства ризику.

Інформація про науково-педагогічного працівника.

Загальна інформація	Шароватова Олена Павлівна, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат педагогічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 205. Телефон (робочий) – (057)707-34-57.
E-mail	sharovatova.elen@ukr.net
Наукові інтереси*	Культура безпеки. Безпека та гігієна праці. Теорія та методика професійної освіти. Соціальна педагогіка та педагогіка безпеки.
Професійні здібності*	Професійні знання, досягнення практичного змісту

	у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	<p>1. Шароватова О.П. Культура безпеки як перспектива соціокультурного простору в умовах трансформацій інформаційного суспільства. <i>Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства</i>: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю ХДАК, 7 лютого 2019 р. / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. Х.: ХДАК, 2019. С. 108-110.</p> <p>2. Шароватова О.П. Запобігання проявам людського фактору шляхом формування культури безпеки фахівців. <i>Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України</i>: Матеріали V Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, 30 квітня 2019 року, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 141-142.</p>

Час та місце проведення занять з дисципліни.

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка у кабінеті № 205, в т.ч. онлайн. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Культура безпеки» є:

- набуття майбутніми фахівцями чітких знань і вмінь щодо забезпечення необхідного рівня особистої та колективної безпеки у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в умовах повсякденної діяльності та виникнення ситуацій надзвичайного характеру; осягнення світоглядних принципів гармонійної взаємодії людини з технікою, природою та суспільством;

- формування у здобувачів вищої освіти необхідного рівня знань та умінь з правових й організаційних питань безпеки та гігієни праці, активної життєвої позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників відносно результатів трудової діяльності;

- формування світогляду слухачів, що базується на аксіологічних пріоритетах культури безпеки, виявляючись у набутті відповідальності у справі забезпечення безпеки та усвідомленні необхідності обов'язкового виконання у повному обсязі всіх заходів її гарантування як чоловіками, так і жінками у межах науково-обґрунтованих критеріїв прийняттого ризику.

Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	вибіркова загальна	вибіркова загальна
Рік підготовки	2-й	
Семестр	4-й	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	
- кількість модулів	2	
- загальна кількість годин	90	
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	16	
- практичні заняття (годин)	14	
- семінарські заняття (годин)	4	
- лабораторні заняття (годин)	-	
- курсовий проект (робота) (годин)	-	
- інші види занять (годин)	-	
- самостійна робота (годин)	56	
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-	
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	диф. залік	

Передумови для вивчення дисципліни.

Навчальна дисципліна «Культура безпеки» є вибірковою, тому передумовами її вивчення можуть бути наявні у здобувачів вищої освіти знання безпекознавчого змісту.

Результати навчання та компетентності з дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни «Культура безпеки» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Дисциплінарні результати навчання	аббревіатура
Мати сформований світогляд, що базується на аксіологічних пріоритетах культури безпеки, виявляючись у набутті відповідальності у справі забезпечення безпеки та усвідомленні необхідності обов'язкового виконання у повному обсязі всіх заходів її гарантування як чоловіками, так і жінками у межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику.	ДРН

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Очікувані компетентності з дисципліни	абрєвіатура
Здатність аналізувати та використовувати прогресивний досвід з питань розвитку культури безпеки, удосконалення культури виробництва, реалізації гендерних аспектів у повсякденній і трудовій діяльності.	ДК

Програма навчальної дисципліни.

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи безпеки життя і діяльності. Джерела небезпек та породжені ними фактори. Менеджмент безпеки та захист населення у надзвичайних ситуаціях.

Тема 1.1. Безпека життєдіяльності: поняття та категорії. Небезпека. Ризик як оцінка небезпек.

Безпека людини, суспільства, національна безпека. Базові визначення дисципліни: безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Модель життєдіяльності людини. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Оцінювання рівня небезпек. Загальний аналіз ризику. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийнятного ризику. Управління безпекою через зниження ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків.

Тема 1.2. Природні загрози.

Характеристика літосферних процесів і явищ. Уражаючі фактори, що ними формуються, їх вплив на людей, тварин, рослини, об'єкти економіки та навколишнє середовище. Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів уражаючих факторів атмосферних явищ. Небезпечні гідросферні процеси і явища. Уражаючі фактори, що ними формуються, характер їх проявів та наслідки. Пожежі у природних екосистемах. Уражаючі фактори природних пожеж, характер їх проявів та наслідки. Біологічні небезпеки. Уражаючі фактори біологічної дії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб. Інфекційні захворювання тварин і рослин. Регіональний комплекс природних загроз.

Тема 1.3. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

Класифікація, номенклатура й одиниці виміру джерел техногенних небезпек. Промислові аварії, катастрофи та їх наслідки. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Маркування небезпечних вантажів. Гідродинамічні об'єкти та їх призначення. Джерела радіації. Класифікація радіаційних аварій. Механізм впливу іонізуючих випромінювань

на живі організми. Нормування радіаційної безпеки. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин. Класифікація небезпечних хімічних речовин. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів. Організація дозиметричного й хімічного контролю. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій. Засоби пожежогасіння.

Тема 1.4. Соціально-політичні небезпеки.

Глобальні проблеми людства. Соціально-політичні конфлікти. Види тероризму. Масові заворушення. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Розрив у рівні забезпечення життя між різними прошарками населення. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їх профілактика. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну ймовірність наразитись на небезпеку. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Психологічна та медична реабілітація постраждалого населення. Професії підвищеного ризику. Психофізіологічний вплив оточення на людину.

Тема 1.5. Надзвичайні ситуації.

Класифікація надзвичайних ситуацій (НС). Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Комплекс робіт на об'єкті з попередження НС, локалізації та ліквідації їх наслідків за відомими алгоритмами та технологіями з урахуванням чинних галузевих норм і правил. Навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій. Організація життєзабезпечення населення у НС та надання гуманітарної допомоги потерпілим.

Тема 1.6. Нормативно-правові основи безпеки життєдіяльності. Управління силами та засобами реагування на надзвичайні ситуації.

Правові норми, що регламентують питання безпеки життєдіяльності в Україні. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Порядок надання населенню інформації про загрозу або виникнення НС, правила поведінки та способи дій в цих умовах. Фінансування заходів з ліквідації наслідків НС, відшкодування збитків постраждалим. Сили і засоби постійної готовності. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт. Техніка, що застосовується при ліквідації наслідків НС. Спеціальні відомчі та позаштатні формування, які залучаються до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Роль та місце жінки у сфері забезпечення безпеки.

Тема 1.7. Долікарська допомога.

Комплекс заходів з надання долікарської допомоги при невідкладних станах: на виробництві, у побуті, під час дорожньо-транспортних пригод, катастроф, техногенних аварій, при гострих неврологічних, терапевтичних, хірургічних та термінальних станах. Своєчасність надання долікарської

допомоги. Терміни медичної та трудової реабілітації постраждалих.

Долікарська допомога при: ранах м'яких тканин, кровотечах та крововтраті, термічних опіках, хімічних опіках, променевих опіках, обмороженні, ураженні електричним струмом, ураженні блискавкою, сонячному та тепловому ударах, розтягненнях, розривах, синдромі тривалого стискання, переломах та забиттях.

МОДУЛЬ 2. Правові та організаційні питання охорони праці. Основи безпеки праці.

Тема 2.1. Загальні питання системи охорони праці.

Стан охорони праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні та інших країнах. Невиробничий травматизм в Україні: основні причини та шляхи попередження. Охорона праці як соціальний фактор і галузь науки. Соціально-економічне значення охорони праці. Основні етапи розвитку охорони праці.

Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.

Тема 2.2. Правові та організаційні основи охорони праці. Державне управління охороною праці.

Основні законодавчі акти про охорону праці. Міждержавні стандарти системи безпеки праці, державні стандарти України з питань безпеки праці. Державний реєстр нормативних актів про охорону праці. Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства. Інструкції з охорони праці. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці. Система державного управління охороною праці в Україні. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Гендерний аспект системи охорони праці. Державна служба України з питань праці. Фонд соціального страхування України.

Тема 2.3. Організація охорони праці на підприємстві.

Система управління охороною праці на підприємстві.

Служба охорони праці підприємства: умови створення та завдання. Види та порядок проведення інструктажів з питань охорони праці для працівників. Комісія з питань охорони праці підприємства. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Медичні огляди при прийнятті на роботу та в період роботи.

Тема 2.4. Профілактика травматизму та професійних захворювань.

Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Оцінка професійного ризику на виробництві. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. «Гендерно чутливі» професії.

Тема 2.5. Основи фізіології та гігієни праці.

Значення гігієни праці. Роль центральної нервової системи у трудовій діяльності людини. Втома. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень. Вимоги охорони праці до

розташування виробничого обладнання та організації робочих місць. Гендерний аспект трудової діяльності. Особливості застосування та гарантії охорони праці жінок.

Тема 2.6. Шкідливі та небезпечні виробничі чинники.

Параметри мікроклімату робочої зони. Склад повітря робочої зони та його контроль. Вентиляція. Шум, вібрація, ультразвук та інфразвук. Освітленість виробничих приміщень. Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону. Іонізуюче випромінювання.

Тема 2.7. Основи виробничої безпеки.

Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт. Дія електричного струму на організм людини. Електробезпека. Засоби колективного захисту. Вимоги до засобів індивідуального захисту.

Тема 2.8. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Вибір типів та визначення необхідних засобів пожежогасіння. Дії персоналу при виникненні пожежі.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
4 - й семестр						
Модуль 1.						
Теоретичні основи безпеки життя і діяльності. Джерела небезпек та породжені ними фактори. Менеджмент безпеки та захист населення у надзвичайних ситуаціях.						
Тема 1.1. Безпека життєдіяльності: поняття та категорії. Небезпека. Ризик як оцінка небезпек.	10	2	2		6	
Тема 1.2. Природні загрози.	3	1			2	
Тема 1.3. Техногенні небезпеки та їх наслідки.	7	1	2		4	
Тема 1.4. Соціально-політичні небезпеки.	10	2	2		6	
Тема 1.5. Надзвичайні ситуації.	3	1			2	
Тема 1.6. Нормативно-правові	9	1	2		4	2

основи безпеки життєдіяльності. Управління силами та засобами реагування на надзвичайні ситуації.						
Тема 1.7. Долікарська допомога.	4				4	
Разом за модулем 1	46	8	8		28	2
Модуль 2.						
Правові та організаційні питання охорони праці. Основи безпеки праці.						
Тема 2.1. Загальні питання системи охорони праці.	3	1			2	
Тема 2.2. Правові та організаційні основи охорони праці. Державне управління охороною праці.	2				2	
Тема 2.3. Організація охорони праці на підприємстві.	5	1	2		2	
Тема 2.4. Профілактика травматизму та професійних захворювань.	5	1			4	
Тема 2.5. Основи фізіології та гігієни праці.	3	1			2	
Тема 2.6. Шкідливі та небезпечні виробничі чинники.	7	1	2		4	
Тема 2.7. Основи виробничої безпеки.	7	1	2		4	
Тема 2.8. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.	12	2			8	2
Разом за модулем 2	44	8	6		28	2
Разом	90	16	14		56	4

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальні та психологічні фактори ризику.	2
2	Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці. Навчання з питань охорони праці.	2
	Разом	4

Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення ступеня ризику використання технічної системи побутового призначення.	2
2	Безпека людини в умовах хімічного забруднення.	2
3	Прийняття рішень із забезпечення безпеки за умов невизначеності.	2
4	Надзвичайні ситуації: історія та сучасність (біологічні фактори небезпеки).	2
5	Організація робочих місць. Ергономіка.	2
6	Дія електричного струму на організм людини. Електробезпека.	2
7	Пожежна профілактика.	2
	Разом	14

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом).**Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:**

Індивідуальне завдання є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці. За бажанням здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження, результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти міститься у:

Культура безпеки: методичні вказівки з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни / О.П. Шароватова. Х: НУЦЗУ, 2020. 111 с.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти.

Засобами оцінювання та методами оцінки результатів навчання є: диференційований залік; модульні контрольні роботи; реферати, есе;

презентації результатів виконаних завдань; творчі проекти; презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами:

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання.

Поточний контроль проводиться на кожному (лекційному, практичному, семінарському) занятті шляхом проведення усного та письмового опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти та вдосконалення методики проведення занять.

Поточний контроль може проводитись наступними способами:

- усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу з попереднього заняття;

- письмовий експрес-контроль – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять, або після завершення вивчення матеріалу модуля;

- тестовий контроль – проводиться після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу модуля;

- комбінована форма контролю – поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю здобувачів вищої освіти і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачем вищої освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи тощо) та є обов'язковим.

Підсумкова модульна оцінка визначається як сума поточної та контрольної оцінок (балів) з даного модуля. Оцінювання кожного модуля включає обов'язкові види робіт та допоміжні завдання (враховується активність та поточна успішність здобувача вищої освіти на семінарах тощо).

З навчальної дисципліни «Культура безпеки» підсумковий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	4	2	8
	Семінари	1	4,5	4,5
	Практичні заняття	3	5	15
	(ПЗ) Модульна КР*	1	25	25
	Разом за модуль № 1			52,5
Модуль № 2	Лекції	4	2	8
	Семінари	1	4,5	4,5
	Практичні заняття	2	5	10
	(ПЗ) Модульна КР*	1	25	25
	Разом за модуль № 2			47,5
Разом за поточний контроль				100
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідні) додаткові необов'язкові завдання				<i>до 10</i>
III. Підсумковий контроль - диференційований залік				-
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів у межах лекційного заняття (оцінюється від 0 до 2 балів):

2 бали – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі, аргументовано висловлює свої думки та наводить приклади;

1 бал – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці, може окреслити деякі її аспекти та навести приклади;

0 балів – здобувач не орієнтується в обговорюваній тематиці, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 4,5 балів):

3,5-4,5 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2-3 бали – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

0,5-1,5 бали – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється від 0 до 5 балів):

5 балів – завдання виконане у повному обсязі, відповідь вірна, наведено фахово переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, звіт оформлений граматично і стилістично без помилок;

4 бали – завдання виконане майже у повному обсязі, відповідь вірна, але наведено недостатньо переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, звіт оформлений граматично і стилістично без помилок;

3 бали – завдання виконане частково (більше 70%), але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

2 бали – завдання виконане частково (менше 50%), у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1 бал – завдання виконане частково (менше 30%), у звіті допущені грубі граматичні та стилістичні помилки;

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Контрольна робота є складовою поточного контролю і виконується у вигляді аудиторної письмової (модульної) роботи під час останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи включає теоретичні питання і практичні завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти при виконанні

контрольних робіт (оцінюється від 0 до 25 балів):

24-25 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, дотримано всі вимоги до виконання;

19-23 бали – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, але вони недостатньо обґрунтовані, або у відповідях наявні незначні помилки;

13-18 балів – вірні відповіді дані на більшу половину запропонованих питань, частина з них недостатньо обґрунтовані, або у відповідях наявні значні помилки;

6-12 балів – вірні відповіді дано на 50% запропонованих питань, серед яких наявні помилки;

1-5 балів - вірні відповіді дано менше, ніж на 30% запропонованих питань, наявні значні помилки;

0 балів – відповіді переважно відсутні або робота містить грубі помилки у більшості запропонованих питань.

Викладачем оцінюється повнота розкриття теоретичних контрольних питань та правильність виконання практичних завдань, логічна послідовність викладеного матеріалу, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення (модульної) роботи, самостійність її виконання.

Індивідуальні завдання.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

7 балів – обсяг виконаних завдань становить 80% від загального обсягу;

6 балів – здобувач виконав лише від 70% від загального обсягу;

5 балів – обсяг виконаної роботи становить понад 50% від загального обсягу;

4 бали – виконана частина роботи складає менше 50% від загального обсягу;

3 бали – виконана частина складає близько 25% від загального обсягу;

2 бали – обсяг виконаних завдань складає лише 10% від загального обсягу;

1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;

0 балів – завдання, передбачене для індивідуальної самостійної роботи, здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату дисципліни, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Підсумковий контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційованому заліку: підсумкову оцінку здобувач отримує протягом семестру шляхом накопичення балів під час поточного контролю.

Перелік теоретичних питань за темами навчальної дисципліни:

1. Загальні причини зростання рівня небезпек у сучасному світі.
2. Безпека життєдіяльності: основні поняття та визначення.
3. Джерела небезпеки: сучасний стан та прогноз на майбутнє.
4. Джерела небезпек трудової діяльності: особливості фізичної і розумової діяльності людини.
5. Ризик як фактор потенційної небезпеки.
6. Методи оцінки ризику.
7. Управління ризиком. Ризик-орієнтований підхід до оцінки небезпек.
8. Природні небезпеки.
9. Характеристика літосферних стихійних лих.
10. Небезпеки гідросферного походження.
11. Атмосферні стихійні лиха.
12. Біологічні фактори небезпеки.
13. Патогенні мікроорганізми.
14. Стихійні лиха, які завдають шкоди сільському господарству.
15. Правила поведінки людей при небезпеках природного характеру.
16. Характеристика факторів пожежі та їх вплив на людину.
17. Заходи захисту людей від шкідливих факторів пожежі.
18. Вогнегасні речовини та сполуки.
19. Наслідки використання засобів пожежогасіння.
20. Хімічні фактори небезпеки.
21. Рослинні і тваринні отрути.
22. Хімічна зброя.
23. Хімічно небезпечні виробництва.
24. Забруднення навколишнього середовища хімічними речовинами.
25. Безпека людини в умовах хімічного забруднення.
26. Безпека людини в умовах радіоактивного забруднення.
27. Вплив радіації на живі організми.
28. Роль та місце жінки у сфері забезпечення безпеки.
29. Соціальні фактори небезпеки.

30. Шкідливі звички (наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління).
31. Соціальні хвороби (СНІД, туберкульоз, венеричні захворювання).
32. Сучасна демографічна криза: перенаселення та вимирання націй.
33. Соціально-політичні небезпеки.
34. Злочинність як соціальна проблема.
35. Торгівля людьми.
36. Тероризм: історія та сучасність.
37. Стрес як реакція людини на небезпеки сучасного світу.
38. Суїцид. Типологія суїцидальної поведінки.
39. Депресія – хвороба майбутнього.
40. Здоров'я людини (фізичне, психічне, соціальне, духовне).
41. Здоровий спосіб життя (нетрадиційні методи оздоровлення).
42. Комбіновані небезпеки.
43. Небезпеки в умовах урбанізації.
44. Інформаційна потреба людини та безпека.
45. Небезпеки харчування в умовах сьогодення.
46. Надзвичайні ситуації.
47. Завдання та порядок ліквідації надзвичайних ситуацій.
48. Організація захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій.
49. Нормативно-правове забезпечення БЖД у сучасній Україні.
50. Управління безпекою життєдіяльності в Україні.
51. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.
52. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.
53. Законодавство України про охорону праці.
54. Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці.
55. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
56. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.
57. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
58. Інструкції з охорони праці.
59. Фінансування охорони праці: основні принципи і джерела.
60. Кабінети промислової безпеки та охорони праці: основні завдання та напрями роботи.
61. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки.
62. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.
63. Інструктажі з питань охорони праці: види та порядок проведення.
64. Система працезахоронного менеджменту та його рівні.
65. Організація управління охороною праці на підприємстві.
66. Громадський контроль за станом охорони праці в організації.
67. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.
68. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної

роботи.

69. Служба охорони праці підприємства: умови створення та завдання.
70. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру.
71. Профілактика нещасних випадків, професійних захворювань і отруєнь на виробництві.
72. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань.
73. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.
74. Основи фізіології праці.
75. Гігієна праці, її значення.
76. Джерела забруднення повітряного середовища робочої зони.
77. Мікроклімат робочої зони.
78. Види вентиляції.
79. Шум, вібрація, ультразвук та інфразвук.
80. Освітлення виробничих приміщень.
81. Надання першої допомоги при виробничих травмах.
82. Медичні огляди при прийнятті на роботу та в період роботи.
83. Гендерний аспект системи охорони праці.
84. «Гендерно чутливі» професії.
85. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.
86. Джерела, особливості та нормування електромагнітних випромінювань.
87. Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання.
88. Безпека під час експлуатації систем під тиском і кріогенної техніки.
89. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.
90. Санітарно-захисні зони підприємств.
91. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень.
92. Загальні вимоги безпеки технологічного обладнання та процесів.
93. Дія електричного струму на організм людини.
94. Електричні травми, електробезпека.
95. Засоби колективного захисту. Вимоги до засобів індивідуального захисту.
96. Атестація робочих місць за умовами праці.
97. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю.
98. Засоби пожежогасіння.
99. Дії персоналу при виникненні пожежі.
100. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.

Політика викладання навчальної дисципліни.

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізналися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Користування мобільними пристроями під час заняття дозволяється тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Під час організації виїзних занять на об'єкти (не)виробничої сфери вимагається суворе дотримання правил безпеки.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися у викладача навчальної дисципліни про кількість накопичених балів та вести власний облік цих балів.

6. Пропущені заняття, незалежно від причин, здобувач вищої освіти відпрацьовує за графіком консультацій викладача. Відпрацювання понад 70% пропущених занять здійснюється з дозволу деканату факультету.

7. Пропущені заняття можуть бути відпрацьовані у вигляді самостійної підготовки матеріалу теми у письмовому/друкованому вигляді з подальшим його захистом у додатково узгоджений з викладачем час.

8. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять більшу частину оригінального тексту при перевірці на плагіат.

9. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які готували доповіді, успішно виконали поточні завдання, модульні контрольні роботи та мають на більше 15 % пропущених занять.

10. На період дії воєнного стану у країні в умовах дистанційного навчання у випадку оголошення повітряної тривоги в регіоні, де знаходяться викладач або здобувачі вищої освіти, кожен з учасників заняття може від'єднатись від zoom-сесії і перейти в укриття або інше безпечне місце. Після оголошення відбою повітряної тривоги заняття може бути продовжене у межах часу, передбаченого розкладом занять.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Культура безпеки: навч. посібн. Ч.2 / С.Р. Артем'єв, О.Д. Малько, О.П. Шароватова, О.В. Бригада, Б.М. Цимбал, О.С. Ковальов, О.В. Ільїнський. Х.: НУЦЗУ, 2021. 133 с.

2. Культура безпеки: навч. посібн. Ч.1 / С.Р. Артем'єв, О.Д. Малько, О.П. Шароватова, О.В. Бригада, Б.М. Цимбал, О.С. Ковальов, О.В. Ільїнський. Х.: НУЦЗУ, 2020. 172 с.

3. Культура безпеки: методичні вказівки з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни / О.П. Шароватова. Х.: НУЦЗУ, 2020. 111 с.

4. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: Навчальний посібник / О.П. Мягченко. К.: Центр учбової літератури, 2010. 384 с.

5. Заплатинський В.М. Полімовний тлумачний словник з безпеки: Підручник / В.М. Заплатинський. К.: Центр учбової літератури, 2009. 120 с.

6. Шароватова О.П., Морозов А.І. Феномен безпеки: витоки, трансформації і перспективність понять. *Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21-22 лист. 2019 р.). Харків: НУЦЗУ, 2019. С. 205-207.

7. Шароватова О.П. Культура безпеки як перспектива соціокультурного простору в умовах трансформацій інформаційного суспільства. *Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю ХДАК, 7 лютого 2019 р. / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. Х.: ХДАК, 2019. С. 108-110.

8. Шароватова О.П. Запобігання проявам людського фактору шляхом формування культури безпеки фахівців. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України*: Матеріали V Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, 30 квітня 2019 року, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 141-142.

9. Смоленська І.В., Шароватова О.П. Виробничий травматизм - проблема сучасності. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2019. С. 403.

10. Терещенко К.О., Шароватова О.П. Культура виробництва як фактор інтенсифікації діяльності сучасних підприємств. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2019. С. 406.

11. Ачкасова М.А., Шароватова О.П. Сучасні тенденції сфери охорони праці в аспекті гендерних питань. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2019. С. 370.

12. Шароватова О.П. Особливості реалізації прав жінок на захист від дискримінації за ознакою статі у процесі трудової діяльності. *Гендер. Екологія. Здоров'я*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18-19 квітня 2019 р.). Харків: ХНМУ, 2019. С. 177-178.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство екології та природних ресурсів України. - Режим доступу: <https://menr.gov.ua>.

2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. - Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua>.

3. Рада національної безпеки і оборони України. - Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua>.

4. Державна служба України з питань праці (Держпраці України). - Режим доступу: <http://dsp.gov.ua>.

5. Фонд соціального страхування України. - Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua>.

6. Міжнародна організація праці (Україна). - Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua>.

7. Міністерство охорони здоров'я України. - Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua>.

8. Гендерний інформаційно-аналітичний центр. - Режим доступу: <http://krona.org.ua/story.html>.

Нормативно-правові акти

1. Декларація Стокгольмської конференції ООН із проблем навколишнього середовища (16.06.1972 р.).

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Про історичну відповідальність держав за збереження природи Землі для теперішнього і майбутніх поколінь» (27.10.1981 р.).

3. Пекінська декларація, прийнята на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року (Пекін, 15.09.1995 р.).

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (06.10.1999 р.).

5. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека», ухвалена на її 4213-му засіданні, 31 жовтня 2000 року (31.10.2000 р.).

6. Закон України «Про ратифікацію Факультативного протоколу до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок» (05.06.2003 р.).

7. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (08.09.2005 р.)

8. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» (10.09.2009 р. № 839).

9. Постанова Верховної Ради України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (№ 2802-ХІІ від 19.11.1992 р.).

10. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» (06.04.2000 р.).

11. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян» (27.04.1999 р.).

12. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (25.06.1991 р.).

13. Закон України «Про інформацію» (02.10.1992 р.).

14. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (09.01.2007 р.).

15. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (20.03.2003 р.).

16. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» (20.09.2011 р.).

17. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2013 р.

18. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (24.02.1994 р.).

19. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» (18.01.2001 р.).

20. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року.

21. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про

затвердження Типового положення про службу охорони праці» від 15 листопада 2004 року № 255.

22. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26 січня 2005 року № 15.

23. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 56 від 21.03.2007 р. «Про затвердження типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці».

24. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства» від 21 березня 2007 року № 55.

25. Наказ Держгірпромнагляд № 65 від 26.03.2010 р. «Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин».

26. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Граничних норм підіймання і переміщення важких речей жінками» від 10 грудня 1993 року № 241.

27. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 246 від 21.05.2007 р. «Про затвердження порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій».

28. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08.04.2014 р. «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»».

29. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 370 від 04.07.2007 р. «Про затвердження класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості».

30. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» від 30 грудня 2014 року № 1417.

31. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 08.11.2000 року № 1662.

32. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці» від 11.02.2015 року № 96.

33. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру» від 22 березня 2001 р. № 270.

34. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17 квітня 2019 р. № 337.

35. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників» від 25 листопада 2009 р. № 1262.

36. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти»

від 26.12.2017 № 1669.

37. ДСТУ 2293-2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.

38. ГОСТ 12.1.007-76. ССБП. Шкідливі речовини. Класифікація і загальні вимоги безпеки.

39. ДБН В.2.5-56:2010 Системи протипожежного захисту.

40. ДК 019:2010 Класифікатор надзвичайних ситуацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>.

Розробник:

доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
канд. пед. наук, доцент

Олена ШАРОВАТОВА